

8.35x35.7	1	עמוד 13	הארץ - כותרת	21/11/2018	66050007-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

השמש תזרח ממערב

דימיטרי שומסקי

מור אלטשולר יצאה בשבוע שעבר בקריאה נרגשת ליהודי המערב הליברלים – ובפרט ליהודי ארצות הברית ובריטניה – להניח לתכלית האוטופיסטית, וחסרת התוחלת בעיניה, לתקן ברוח החירות והצדק את החברות הלא־יהודיות שבהן הם חיים, וכי מקום זאת המליצה להם לשקול ברצינות את אופציית ההגירה ל־ישראל ("הארץ", 13.11). אני שותף מלא לקריאתה: אכן, על יהודי העולם המערבי להרהר ברצינות ברעיון העלייה לארץ, אך לא בשביל לזנוח את "תיקון העולם" לפי ערכי ההומניזם והכלת האחר, אלא אדי־רבה, כדי לתרום למימושו של ייעוד זה במדינת ישראל – תוך שינוי דמותה המיוחל ממדינה אתנו־לאומנית גוענית מצויה בנוסח מדינות מזרח אירופה כיום ובין שתי מלחמות העולם, לחברת מופת שוויונית, דמוקרטית־ליברלית ופתוחה, ברוח חזון אבות הצינונות. כאשר היא יוצאת מגדרה כדי לשכנע את האינטלקטואלים היהודים הליברלים במערב לנטוש את האמונה, הנאיבית והפת־טית לדידה, בעקרונות האוניברסליות וההומניזם, ניכר כי אלטשולר סבורה שערכים אלה היו מנת חלקם הבלעדית של יהודים קור־סמפולטיים מתבוללים, כמו היהודים הבולשביקים אכולי שנת ישראל – בעוד שהצינונות, כך משתמע מדבריה, נתנה לאותם ער־כים גט כריתות גמור לטובת פרטיקולריוזם לאומי־יהודי לשמו. אולם זוהי תפישה שגויה מן היסוד, והיא משקפת את הדימוי המ־עוות של הרעיון הצינוני, המותאם לערכים הלאומניים האתנוצנט־ריים המאפיינים את החברה הישראלית העכשווית. תפישה זו רחוק־קה בתכלית הריחוק מדמותה ההיסטורית של הצינונות המדינית. כל מי שעיין בשלושת חיבורי היסוד של תיאודור הרצל – "הג־טו החדש", "מדינת היהודים" ו"אלטנוילנד" – ייווכח לדעת שהר־צל לא התנער מרעיונות הנאורות והאוניברסליות בדרכו לצינונות, אלא ההפך מכך – הרצל ראה בצינונות את דרך המלך לעם היהודי, למען יישום רעיונות אלה הלכה למעשה, בבחינת התמצית הנעלה והייחודית של משמעות הקיום הלאומי היהודי בעולם. בכך אימץ הרצל מחדש, בגלגולם הלאומי, את מאפייני העומק של רעיון הת־עודה היהודי־רפורמי. אם הרפורמים סברו שכדי למלא את תפקי־דם בעולם כמפיצי "אור לגויים" על היהודים להמשיך לחיות בת־פוצות, הצינונות ההרצליאנית קבעה שאת שליחותם המוסרית הקו־לקטיבית המיוחדת יממשו היהודים כלאום חופשי וריבונני, שידע להגשים באורח מופתי בחייו המדיניים את האידיאלים של הסוכ־לנות, הליברליזם והצדק שעמי אירופה לא הצליחו להגשים בגלל הלאומנות והאנטישמיות.

אם רק ייענו בחיוב ויעלו ארצה, יהיה בכוחם של יהודי המערב להרים תרומה מהותית ומכרעת להפלת שלטון הימין בישראל

אמנם מייסד הצינונות התרבותית, אחד העם, הסתייג ממה שראה אצל הרצל כשעבוד רוח היהדות לערכים ולרעיונות אירופיים, אך גם הוא נחרד מן האפשרות שהמדינה היהודית העתידית תנהג ברוח הלאומנות ושנאת האחר – כפי שהוא עצמו חווה על בשרו בזמן הפוגרום באודסה ב-1905.

ישראל העכשווית מגלמת בדמותה ובהתנהלותה את כל אותם קווי אופי אתנו־לאומניים שהצינונות המודרנית סלדה מהם עמו־קות בראשית דרכה. ישראל של נתניהו היא אכן "אור לגויים" – אור לחשוכים, לגועניים וללאומניים שבשליטי מזרח אירופה ומ־זרח אסיה, צפון אמריקה ודרומה – כולם מעריציו המושבעים של ראש ממשלתה, והוא מעריץ נלהב שלהם לא־פחות. לעומת כל אלה, יהודי המערב, ובפרט יהודים בריטים ואמריקאים, מהווים כיום בחלקם הלא־מבוטל את אחד המעוזים האחרונים של עקרו־נות הדמוקרטיה הליברלית המערבית. רבים מהם מייצגים, בפרט בארצות הברית, את שכבת האינטליגנציה, הליברלית בעמדותיה. זו השכבה שגדי טאוב תייג בסטריאוטיפ – האנטישמי במהותו – "המעמד הנייד", והיא מפגינה עמדה נחרצת ואמיצה נגד הלאומנות הניאו־פולקיסטית של דונלד טראמפ.

בעומקי נפשם, יהודים אלה הם ממשיכי דרכה הנאמנים של הצינונות ההרצליאנית הנאורה. אם רק ייענו בחיוב לקריאתה של אלטשולר ויעלו ארצה, ולאחר מכן ינהרו בהמוניהם לקלפיות – יהיה בכוחם להרים תרומה מהותית ומכרעת להפלת שלטון הימין בישראל, לטיהור פנימי של התודעה הישראלית מהתמהיל המזהם והאו־בדני של הריבונות והמשיחיות, להסרת נגע הכיבוש וההתנח־לות מהגוף הלאומי הישראלי, ולכסוף להשלמת פרויקט הלאומיות הליברלית של אבי הצינונות המדינית. בכך הם יתקנו גם את הנו־קים הכבדים שנגרמו לחברה הישראלית בתחום המוסרי והפולי־טי בעקבות העלייה הגדולה האחרונה – זו מברית המועצות לשע־בר – האנטי־ליברלית והלאומנית בעיקרה, שעודנה משמשת כיום כאחד מעמודי התווך של הימין הגועני הישראלי.

חרף התחזקות האנטישמיות בעולם המערבי, עלייה המונית של יהודי המערב, כפי שאלטשולר מבקשת לעודד, נראית עדיין כאפשרות דמיונית וקלושה ביותר. אך אם ניתן בכלל ללמוד דבר־מה מן ההיסטוריה, הריהו שמה שנראה כבלתי־אפשרי ובלתי־צפוי היום, עשוי לעתים להיחשב מחר לטבעי ומוכן מא־ליו. אחרי ככלות הכול, גם רעיון מדינת היהודים נתפש בזמנו כפנטזיה מופרכת.